

Jasmina Skočilić

studijska grupa: povijest i povijest umjetnosti

**Peter Burke,
Očevid. Upotreba slike
kao povijesnog dokaza,
Izdanja Antibarbarus, Zagreb, 2003., 227 str.**

»Slika govori više od tisuću riječi«
(Kurt Tucholski)

Profesor kulturne povijesti na Sveučilištu u Cambridgeu Peter Burke povjesničarima i etnolozima poznat je kao autor niza zanimljivih knjiga poput one u hrvatskom prijevodu naslovljene *Junaci, nitkovi i lude. Narodna kultura predindustrijske Europe* (Školska knjiga, Zagreb, 1991.).

Samo dvije godine nakon izdanja izvornika – *Eyewitnessing: The uses of Images as Historical Evidence*, djelo je prevedeno i objavljeno u Hrvatskoj.

Burke objašnjava kako je knjiga rezultat seminara za dodiplomce koji je vodio zajedno s pokojnim kolegom Bobom Scribnerom, kome je ova knjiga posvećena. Ona broji jedanaest poglavlja, redom naslovljena: »Snimke i portreti« (19-34), »Ikonografija i ikonologija« (35-46), »Sveto i nadnaravno« (47-60), »Moć i prosvjed« (61-84), »Materijalna kultura kroz slike« (85-108), »Pogledi na društvo« (109-130), »Stereotipi drugih« (131-150), »Vizualne pripovijesti« (151-166), »Od svjedoka do povjesničara« (167-180), »Nadilaženje ikonografije?« (181-190), »Kulturna povijest slika« (191-203).

Već na početku kudi povjesničare zbog čestog oslanjanja isključivo na tekstualne dokaze (»nevidljivost vizualnog«). Naravno Burke navodi i izuzetke od pravila kao što su Jacob Burckhardt, Johan Huizinga i Philippe Ariés. Svrha *Očevida* je

dakle da potakne povjesničare na upotrebu slika kao povijesnog dokaza i upozori buduće korisnike na moguće zamke u istom. Koristeći pravničku terminologiju, autor naglašava kako se različite vrste slika, od pećinskih slikarija i tapiserije iz Bayeuxa do portreta Staljina i kipa kineske »Božice demokracije«, mogu upotrijebiti kao »dopustivi dokaz«. Burke se ne ograničava samo na primjere reprezentativne umjetnosti već se bavi i predmetima svakodnevice – zemljopisnim kartama, posudem, igračkama i sl., problematizirajući i socijalnu upotrebu predmeta.

U nizu poglavlja Burke svoju osnovnu tezu iznosi kroz brojne vizualne dokumente: portrete, fotografije, ikone, materijalne ostatke svakodnevnog života i filmove. Pri tome autor skreće pažnju na uobičajene metode ikonologije i ikonografije, ali i novije metode: psihoanalizu, semiotiku, dekonstrukciju i sl.

U današnjem digitalnom dobu vizualnih komunikacija, ljudi su i prezasićeni slikama. Prema Burkeu, taj se slikovni obrat, kako ga naziva William Mitchell, pojavio osamdesetih godina prošlog stoljeća, potaknut razvojem povijesti mentaliteta i povijesti materijalne kulture.

Vrijednost slike kao povijesnog dokaza najviše dolazi do izražaja u povijesnim rekonstrukcijama svakodnevnog života, ali i u povijesti znanosti. Autor često ističe kako te slikovne prikaze ne

možemo uvijek shvatiti doslovno, kao objektivne izvore već kao tragove. Potrebno je poznavati dotičnu kulturu i pravila za »otključavanje« značenja vizualnog prikaza. Pri tome se autor možda previše oslanja na tradiciju Erwina Panofskog. Također, ova knjiga govori o stereotipima, ne samo u smislu vizualnih formula, već i u poimanju drugih: način na koji su Europljani prikazivali pripadnike *drugih* (egzotičnih) kultura i civilizacija i obrnuto. To Burke objašnjava na konceptu pogleda i suprotstavljenih parova.

Mnogi su slikovni prikazi kroz povijest sloveli za vjerna svjedočanstva ili slike stila očevida (primjerice slike nizozemskih umjetnika ili djela Vittorea Carpaccia). Danas vizualni mediji poput fotografije i filma bude u gledatelju privid svjedočenja stvarnosti. Često zaboravljamo da svatko drugačije percipira i interpretira stvarnost i da su zato svjedočanstva sama po sebi uvijek subjektivna.

Ljudi se u svom svakodnevnom iskustvu najviše oslanjaju na osjet vida, stoga i ne čudi čovjekova vjekovna potreba za vizualnim predočavanjem. Kako bi si predočili prošlost najčešće koristimo vizualno pamćenje i mentalne slike. Na povijesnu imaginaciju najviše su utjecale slavni vizualni prikazi određene teme, a danas filmovana povijest. U svakom slučaju i tekstualni povijesni dokazi kao i oni vizualni podložni su različitim interpretacijama i shvaćanjima. Još jedna pozitivna strana *Očevida* je svakako autorov stil pisanja; pristupačan i razumljiv čak i laicima u ovom području. Osobno mi je drago da je ova knjiga našla svoje mjesto u različitim kolegijima na više studija povijesti u Hrvatskoj, pružajući tako studentima mogućnost za drugačije promatranje povijesti.

PRO TEMPORE

časopis studenata povijesti

Zagreb, 2005.

PRO TEMPORE

Časopis studenata povijesti
godina III., broj 3, Zagreb, siječanj 2006.

Glavna i odgovorna urednica
Maja Crnjac

Uredništvo
Ivan Basić, Maja Crnjac, Goran Miljan, Tin Pongrac, Jasmina Skočilić

Grafički urednik
Robert Borenić

Lektura i korektura
Jasna Šarić, Maja Crnjac

Prijevodi sažetaka na engleski jezik
Branimir Bekavac

Izdavač
ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Tisak
Profil International

Naklada
500 primjeraka

Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Klub i uredništvo ovim putem im se zahvaljuje.

Adresa uredništva: ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

E-mail: isha-zg@net.hr

Srdačno zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na susretljivosti i financijskoj potpori u tiskanju ovoga broja.